

TELEVÍZIÓ

KEGYETLEN TÁRGYSZERŰSÉG — FELHÍGÍTVÁ

Ha valamit valóban becsülni kell Benedek Mária *A képernyőn havazik* című, műfajilag nehezen meghatározható, de a riportot és a szociográfiai jegyzethez leginkább közel álló könyvében, akkor az a kegyetlen tárgyszerűség, amellyel vall mindarról, amit ápolónőként beteglátogatásai során hall, átél és tapasztal. Kettős szerepet vállalt tehát Benedek Mária akkor, amikor orvosi táskájával a hóna alatt elindult hivatásának végzésére: betegeket ápolt egy bácskai kisvárosban és tanyavilágában, de feladatának nemcsak azt tekinti, hogy az arra rászoruló gyerekeknek és öregeknek beadja az injekciót, hanem, hogy pácienseivel és hozzátartozóikkal is elbeszélgessen: meghallgassa őket, körülnézzen és elmondja a maga véleményét is.

„Középkorú nő. Állandóan mosolyog. Közben csitt-csatt! — kioszt két-három pofont a gyerekeknek.

Amióta beléptél, azóta ömlik belőle a panasz.

— Két gyermek! Pokol az ember élete. Itt sosem lehet rendet csinálni! Itt mindig cirkusz van!

Mielőtt beadod az injekciót, ismét elcsattan néhány pofon.

A négyéves Svetozar üvöltözik, rugdalózik. A pofonokat már megszokhatta. Ahogy fölrántják nadrágját, az asszony kivezet a konyhába, rázárja a gyerekére az ajtót. Kávét főz.”

Talán nagyképűség lenne azt állítani, hogy Benedek Mária műfajt teremtett könyvével, de a fentihez hasonló, kevés szóval történő, a lényegre megragadó leírásai valódi kis telitalálatok. Függetlenül attól, hogy a téma megragadásánál a publicisztika eszköztárához nyúl, az eredmény kétségkívül több a pusztá publicisztikánál. Korszerű kísérője, ahogyan egyik kritikusa nevezi, vagy tényirodalom? Nyilván egyik sem, bár nyilvánvalóak e szövegek irodalmi pretenziói is. Naplónak, hiteles szociográfiai leírásnak kell felfogni ezeket a többnyire rövid, de sokatmondó szövegeket. Szociográfia mindenekeelőtt, mert szűkebb környezetünk életviszonyait kutatja és jellegzetességeire mutat rá. Igaz, a rendszerbefoglalás és az elemzés szándéka nélkül, a továbbgondolást, a konzekvencia levonását teljes egészében az olvasóra bízva.

Nem érdektelen tehát Benedek Mária szövege, bizonyítja ezt hogy az Újvidéki Televízió is megkísérelte tévédráma formában visszaadni, azt, ami a könyvben van. Izgalmas feladat lett volna megbirkózni ezzel a

A képernyőn havazik. Forgatókönyv: Vesna Jezerkić. Rendező: Milenko Dereta. A főbb szerepekben: Alma Prica, Branko Vidaković, Mira Banjac, Sonja Josić, Đorđe Jelisić. Újvidéki Televízió, 1984. IX. 14.

„szubjektív-írái színezetű szociográfiai látélellettel”, ahogyan azt Bognár Antal jellemezte. Benedek Mária könyve már maga is olyan mozaik, amelyet csak egymás mellé kellett volna rakni s magától rajzolódott volna ki világa, emberei, eseményei. S pontosan az író kegyetlen tárgyilagosságával kellett volna megeleveníteni azokat a szituációkat, amelyeket a segédorvos oly jól megfogott s oly plasztikusan tárta elénk.

A forgatókönyvírás régi hibája, hogy sokszor a legegyszerűbb dolgokat is elkomplikálja, ahelyett, hogy mindent a maga egyszerűségében mutatna vagy adna vissza. Így történt ezúttal is. A forgatókönyvíró Vesna Jezerkić mesét talált ki arról, hogyan érkezik Szabó Emma ápolónő ama vajdasági kisvárosba, milyen viszontagságokon megy keresztül, s mennyire nem találja föl magát ez a városról jött lány új környezetében. Albérteti lakásán házigazdájával folytatott hosszas és semmitmondó beszélgetésekben látjuk Emmát, majd éjjel a rendelő takarítónőjével való csevegés közben, aki csak arra tudja kioktatni, hogy mielőbb férjhez kell mennie. S e sok fölösleges és banális képsor közé van préselve az, amire a drámának épülnie kellett volna, Mária naplójára, amelyet Emma megtalál és esténként olvasgat. Nos, e napló kegyetlen valóságára lettünk volna kíváncsiak, de mindazt fölhígítva, kissé emelygősen édeskésen kaptuk. Szép képsorok, megrázó emberi történetek peregrek előtűnik, s helyenként egészen élvezetes ez az ötvenperces dráma, sőt pillanatokra szinte élményszámbamenően alakítja az ápolónőt a fiatal Alma Prica, de mindez nem feledteti velünk, hogy itt többről van szó, mint amit a dráma kínál. A forgatókönyv által felkínált keret ugyanis arra irányít, hogy Emma sorsának alakulását figyeljük, s nem arra, amit ő lát, s láttatni akar, mint ahogy Benedek Mária sem a *saját problémáiról*, hanem a *problémákról* beszél. Ez a megváltoztatott alapállás zavarhatta mindazokat, akik a könyv szövegének ismeretében ültek a képernyő elé, abban a reményben, hogy havazást látnak, s közben csak hószállingózást észlelhettek.

A dráma komoly dramaturgiai fogyatéksága ellenére a naplóidézés negyedórás részének megvan a maga belső összetartó ereje, amelyből kibontakozik világunk, amelyből érezzük, itt most rólunk van szó. Azokra a képsorokra gondolok, amelyekben a véletlenül megtalált napló lapjairól lépnek elénk az események. Apróbb zavaró körülmény, hogy az események itt Emmával és nem a napló egykori írójával, Máriával történnek. Ekkor Milenko Dereta rendező a dokumentumdráma eszközeivel keresi a megrendítő és különleges emberi sorsokat, itt a látszólag különleges és rendhagyó eseményekből úgy formált képsort, hogy kellően érzékel-teti: ez nem is annyira egyedi, mint inkább általános. Sikerült elhitetnie: itt most rólunk van szó, ilyenek vagyunk, ezek mindennapjaink.

Kár, hogy végül is felhígítva lártuk vissza ezt a valóságunkat.